

HISTORISK TIDSKRIFT
(Sweden)

126:1. 2006

Motionsidrottens efterkrigshistoria

Hans Bolling, *Sin egen lyckas smed. Idéer, initiativ och organisationer inom svensk motionsidrott 1945–1981*, Diss, Acta Universitatis Stockholmiensis, Stockholm Studies in History 81, Stockholm 2005, 342 s.

Betydelsen av motion är ett dagsaktuellt ämne i samhällsdebatten. Barn och vuxna i Sverige rör sig för lite och de blir fetare och sjukare. Av Hans Bollings avhandling, *Sin egen lyckas smed. Idéer, initiativ och organisationer inom svensk motionsidrott 1945–1981*, framgår att ämnet diskuterats av olika personer och organisationer sedan andra världskriget. Trots diskussionerna och flera stora kampanjer som varit menade att öka motionsidrottandet verkar det vara väldigt svårt att få människor att rör sig mer – i alla fall inom de traditionella organisationerna.

Bolling studerar motionsidrottens utveckling under tidsperioden 1945–1981. Perioden avgränsas bakåt av andra världskriget. Avgränsningen sammanfaller även med grundandet av ett riksförbund för den svenska korporationsidrotten – Svenska Korporationsidrottsförbundet (Korpen), som bildades 1945. Vid denna tid går dessutom Gymnastikförbundet, som hade en särställning inom Riksidrottsförbundet (RF), tillsammans med Läkarförbundet ut i en hälsokampanj för motionsidrottandet. Det var första gången organisationer samarbetade om motionsidrotten. Undersökningens slutår, 1981, motiveras av att intentionerna i utredningen "Idrott åt alla" (SOU 1969:29) då var genomförda i det att korpидrotten ingick i RF. Att slutåret är just 1981 har att göra med att "TRIM-sektionen" – en sektion för motionsidrott som skapats i slutet av 1960-talet – lades ned då. Slutet av 1970-talet och början av 1980-talet innebar dessutom en viktig brytpunkt för den ekonomiska och politiska utvecklingen. Detta sammantaget gör det lämpligt att avsluta studien här, även om en undersökning som sträcks längre fram i tiden skulle ha varit intressant om den inkluderat de mer kommersiella idrottsinitiativ som sedan växte fram.

Motionsidrotten hade en relativt starkt ställning under andra världskrigets beredskapstid. Här fanns till exempel Riksmarschen, som lockade stora skaror, och idrottsmärkestagningar av olika slag. Efter kriget avtog denna motionsvilja, samtidigt som rapporter om den svenska befolkningens försämrade hälsoläge strömmade in. På 1950-talet användes beredskapstiden som exempel på hälsans gyllene år: folk hade ätit bättre och rört sig mer. Det fanns flera organisationer och andra aktörer som såg det som sin uppgift att ta itu med det växande folkhälso-problemet. Som redan nämnts inledde Gymnastikförbundet och Läkarförbundet ett samarbete, Hälsokampanjen, år 1945. Kort därefter engagerade sig försäkringsbolaget Folksam med kampanjen Vi och vår hälsa år 1952. Dessa inledande

kampanjer handlade framför allt om att upplysa befolkningen om hur man kunde förbättra sin hälsa. De följdes av andra där människor även gavs tillfälle att röra på sig. År 1953 kom RF:s MIKA som gällde både upplysning och faktiskt träning. Fem år därefter kom Hälsoåret 58. Det var en kampanj som drevs av Folksam och Korpen gemensamt och det är från en affisch från denna som avhandlingens titel, "Sin egen hälsas smed", är hämtad. Affischen med texten "Din egen hälsas smed – Gott nytt hälsoår" skulle uppmuntra till motionsidrottande och sändes ut i 40 000 exemplar i samband med "Hälsoåret". Efter denna kampanj följde flera, till exempel Sport 60, initierad av RF; 4 M (människan, maskinen, miljö, motion) från Folksam och Korpen 1962; Träna med TV som kom 1962–1963 och slutligen TRIM, som kom 1973. Den sistnämnda hade diskuterats sedan 1967. Motionsidrotten väckte ett stort intresse även hos staten, vilket framgår av att det under perioden sjösattes tre statliga utredningar som behandlade stödet till idrotten och idrottsrörelsens organisation (SOU 1957: 41; 1958: 17 och 1969: 29).

I Bollings avhandling presenteras mycket ny kunskap – motionsidrotten är inte studerad tidigare för Sveriges del. Den är dessutom en bit i det pussel som andra idrottshistoriker har börjat lägga. Precis som dessa visar Bolling att RF har varit en flexibel organisation. Bolling visar hur RF, trots ett inledande ointresse, till slut fångar in även motionsidrotten.¹ Här finns även bitar att hämta för andra pusselläggare. Genom att Bolling diskuterar folkhälsa finns det tydliga kopplingar till den demografiska forskningen, som hittills framför allt arbetat med dödlighet, något med sjukdom och i mycket liten utsträckning med hälsa. På detta område har det efterlysts forskning om vuxenhälsa och sjukdom. Avhandlingen är ett viktigt tillskott till den forskningen.²

Syfte, frågeställningar och teoretiska perspektiv

Det här är en mycket bred avhandling som utgår från flera olika typer av källmaterial: utredningar, protokoll, kampanjmaterial, tidningar, tidskrifter och TV. Bredden gör den användbar för läsare inom flera fält, men den utgör också ett problem eftersom författaren ibland tappar fokus. Det senare kan också ha att göra med att syftet är oklart formulerat. I avhandlingen presenteras flera frågor som huvudfrågor och det står inte helt klart hur dessa rangordnas i relation till varandra. På sidan 20 presenterar författaren avhandlingens grundläggande fråga:

1. Karin Wikberg har också visat på organisationens flexibilitet i sin avhandling. Här handlar det om hur amatörbegreppet tänjdes ut till att inkludera andra grupper än de som i början av 1900-talet ansågs vara amatörer. Karin Wikberg, *Amatör eller professionist? Studier rörande amatörfrågan i svensk tävlingsidrott 1903–1967*, Stockholm 2005. En annan flexibilitet framkommer av Johan R Norbergs studie, i vilken RF:s sätt att äska pengar vittnar om en diskursiv flexibilitet i det att förbundet talar om idrott för något annat än sin egen skull. Se Johan R Norberg, *Idrottens väg till folkhemmet. Studier i statlig idrottspolitik 1913–1970*, Stockholm 2004.

2. Se Roger Qvarsell & Ulrika Torell (red), *Humanistisk hälsoforskning. En forskningsöversikt*, Lund 2001.

"Hur kommer det sig att nästan all frivilligt organiserad idrott samlades inom en och samma organisation?" Frågan är något mer konkretiserad på efterföljande sida där det heter att källmaterialet har studerats utifrån två huvudlinjer: Varför har idrottens organisationer stridit om kontrollen över motionsidrotten? Hur har motionsidrotten utvecklats från en aktivitet i den svenska idrottsrörelsens periferi till en del av ett omfattande folkhälsoprojekt?³

Bollings frågor aktualiserar även ett problem som har att göra med hur sådana allmänt formuleras. I många av dem avslöjar Bolling nämligen resultatet av undersökningen, i stället för att konfrontera läsaren med ett problem. Det beror på att frågorna ligger nära empirin. Självklart är det inte många forskare som går genom sitt källmaterial med de stora teoretiska spörsmålen intakta. Men Bollings alltför empirinära frågor gör det svårt att resonera om rimliga förklaringar till det som hänt. Ibland figurerar flera förklaringar utan att författaren diskuterar vilken som är den mest viktiga.

I avhandlingens inledning nämns flera förklarande faktorer till att all idrott kommit att samlas inom en och samma organisation. Ett perspektiv som presenteras är hur den svenska staten agerat i relation till olika organisationer (s 16–20). Men förklaringsmodellen används inte aktivt – kanske inte minst eftersom avhandlingens empiri inte gör det till en huvudfråga att studera RF:s relation till staten. Bolling talar själv om på sidan 22 att statsmakternas relation till idrottsrörelsen redan studerats och att det offentliga engagemang endast uppmärksammas när det lämnat spår i källmaterialet från idrotten.⁴ Det är framför allt i kapitel 8 och 9 som relationen till staten diskuteras. Här är det tydligt att RF, Korpen och Skidfrämjandet samarbetade under 1950-talet i väntan på resultatet från idrottsutredningen. Därefter upplöstes samarbetet. Senare tvingar staten samman RF och Korpen med utredningen "Idrott åt alla".

3. Det kommer faktiskt ännu en fråga längre fram, på s 57: "En viktig fråga för mig blir att avgöra om också den frivilliga idrottens förhållningssätt till hälsofrämjande fysiska aktiviteter utvecklats på samma sätt som den statliga upplysningen, från kollektiv till individ, från upplysningsverksamhet till försök att påverka individers livsstil, iakttagelser som rimmar väl med den utveckling som iakttagits internationellt med en ökad inriktning på individen." Författaren talar här om att tidigare forskning identifierat hälsa som medborgerlig rättighet respektive skyldighet samt att hälsa blivit ett allt mer "individuellt" problem – snarare än ett samhälleligt. En annan förändring i folkhälsoarbetet som uppmärksammas är att arbetet gått från kollektivism till individualism, från centralism till decentraliserad påverkan (s 42f). När det gäller det senare frågekomplexet, som berör folkhälsoprojektet, diskuteras det inte förrän i sammanfattningen där Bolling understryker att folkhälsokampanjerna dittills varit kampanjer "uppifrån". Jag har därför inte uppfattat frågan som central för avhandlingen.

4. Se Norberg 2004. Bolling presenterar olika sätt att se på relationen organisation och stat. Kanske kan man säga att Bo Stråths analys av fackföreningsrörelsen är den som lämnat mest avtryck, eftersom hans sätt att studera historien "framlänges" och hans analys av politiken som en motreaktion snarare än en utstakad plan verkar ha varit styrande för Bollings disposition. Men Stråths av Koselleck inspirerade begreppsanalys är egentligen inte en grund för Bollings egen analys, vilket jag återkommer till nedan. Och fortfarande är inte relationen mellan staten och organisationerna det centrala. Se Bo Stråth, *Mellan två fonder. LO och den svenska modellen*, Stockholm 1998.

Staten är inte central i analysen. I stället finns det andra styrande faktorer som kan förklara den utveckling Bolling faktiskt studerar och som kan säga något mer generellt om varför vissa organisationer lyckas driva fram något medan andra inte lyckas. På sidan 238 framgår att författaren menar att motionsidrottens utveckling har påverkats av hur idrottens företrädare agerade, av samhällsutvecklingen och av initiativ från aktörer utanför idrottsrörelsen. Det här är förklarande faktorer som hade kunnat systematiseras bättre.

Läsaren finner till exempel kontextuella förklaringar i kapitel 2. Här diskuteras folkhälsans förändring under perioden. Efter andra världskrigets slut hade risken för att avlida i infektionssjukdomar minskat betydligt – i stället var det ålderssjukdomar och välevnadssjukdomar som var dominerande dödsorsaker. Författaren säger också (s 40) att "En konsekvens av att de mest frekventa ödesdigra sjukdomarna kom att bli sjukdomar som kunde bekämpas genom att medborgarna förändrade sitt beteende var att befolkningens livsstil och levnadsvanor kom att röna allt större uppmärksamhet under 1900-talet". Här finns ett förklaringsanspråk: en ökning av vissa sjukdomar gjorde att diskussionerna om motionsidrotten ökade. Men om det är författarens mening, behöver han ta ställning till att det fanns hälsokampanjer långt före efterkrigsperioden.⁵ Och varför fick i så fall staten upp ögonen för de nya folkhälsoproblemen och förde samman organisationer först så sent som på 1970-talet?

Det finns även en annan kontext som presenteras i kapitel 2 – ekonomisk utveckling. Här används Lennart Schöns modell för att beskriva utvecklingen. I denna modell talas det om hur ekonomiska cykler på cirka 40 år byter av varandra. Det är lite oklart varför författaren valt denna modell och om den har implikationer för hur han tolkar sina resultat. Började till exempel staten intressera sig för folkhälsan först när det ekonomiska läget försämrades efter guldåren 1950–1970? Det diskuteras inte.

Det finns även en tredje tänkbar kontext att förhålla sig till: ideologisk förändring. Denna är dock inte sammanförd och presenterad på ett ställe. Därför är det oklart om författaren menar att den haft någon betydelse för utvecklingen.

En modell som används aktivt, utan att vara systematiserad, kretsar kring maktresurser.⁶ Det är av de empiriska resultaten tydligt att maktresurser som ekonomi, personliga relationer och samarbete samt förmågan att föra ut ett budskap spelar stor roll om organisationerna ska lyckas på fältet. Om man ser till RF

5. Se bl a Britt-Inger Puranen, *Tuberkulos. En sjukdoms förekomst och dess orsaker. Sverige 1750–1980*, Umeå 1984; Kajsa Ohrlander, *När barnet fick en kropp. Om statsmaktens försök att ändra folkliga traditioner inom barnvården från 1700-talets mitt till 1900-talets början*, Stockholm 1987; Yvonne Svansson, *Policing Public Women. The Regulation of Prostitution in Stockholm 1812–1880*, Stockholm 2000; Susanna Hedenborg, *Reproduktionens resurser. Spädbarnsvård i Stockholm 1750–1850*, Lund 2004.

6. Att författaren anser att maktresurser är viktiga framgår på s 20. Här saknas dock en modell för hur man ska se på olika maktresurser, vilka författaren anser vara de mest viktiga och om de står i någon specifik relation till varandra.

låg dess makt inte minst i rätten att fördela anslag. Från 1934 ökade anslagen till idrotten i och med bildandet av Tipstjänst. Andra exempel på att de ekonomiska resurserna spelade en viktig roll är att Gymnastikförbundet tvingades avstå sin särställning inom RF när dess pengar inte räckte till efter Lingiaden i slutet av 1940-talet (s 82f). Ett annat exempel har att göra med RF:s relation till Korpen. I mitten av 1960-talet hävdade RF att man behövde mer pengar för att kunna tjäna folkhälsan – och det fick man. Samtidigt menade Korpen att man fick för lite anslag och att RF svälte ut dem. Korpen tvingades därigenom att gå samman med RF. I avhandlingens empiri finns flera liknande exempel och det hade varit intressant att ställa dessa mot varandra för att diskutera vilket betydelse de ekonomiska resurserna hade för de olika aktörerna på fältet. Hur stora var anslagen till RF respektive Korpen olika år? Hur mycket pengar var Folksam berett att lägga ned på de gemensamma kampanjerna med Korpen? Och så vidare.

Organisationer som saknar ekonomiska resurser kan i stället använda sig av andra resurser för att nå sina mål. En sådan resurs kan vara de personer som är med i organisationen. Det kan handla om deras ställning i samhället, deras koppling till andra organisationer eller hur många medlemmar organisationen har. Även dessa resurser ser läsaren spår av i Bollings avhandling.⁷ Ett exempel på en person vars handlingar påverkade flera organisationer är Carl Albert Andersson, som var ordförande i både Korpen och Gymnastikförbundet.⁸ Andersson hade stort inflytande på Korpens agerande mot RF. På sidan 76 får man till exempel veta att Andersson kände sig kränkt av hur RF behandlat Korpen under 1940-talet och därför var mot en sammanslagning av förbunden. Senare får man veta att något samarbete mellan Korpen och RF inte var möjligt förrän efter det att Andersson gått bort (s 235). I avhandlingen finns även andra exempel. Korpen och Folksam genomförde en gemensam kampanj 1958 (s 153). Denna hade säkert en grund i relationen mellan Seved Apelqvist, VD för Folksam, och Hans Karlsson, chef för Folksams avdelning för hälsa och rehabilitering samt ordförande i Korpen. De samarbetade också under 4 M på 1960-talet (s 163). Över huvud taget var samverkan viktig för att organisationerna skulle lyckas med sina kampanjer. Detta understryks av Bolling som även fastslår att Korpens ställning gentemot RF stärktes genom samarbetet med Folksam (s 168). Ett annat exempel är Gymnastikförbundets hänvändelse till Korpen om kollaboration. Skälet skulle vara att övriga specialförbund inom RF verkade sakna intresse för motionsidrotten (s 81) och att RF samarbetade med kommunerna i kampanjerna Sport 60 och TRIM. *Brist* på personer kunde också påverka utvecklingen. Det visar inte minst RF:s

7. Här finns ett utmärkt personregister med kortfattade biografiska uppgifter.

8. Ett problem för läsaren är att Korpen presenteras s 60, men att det dröjer till s 74 och s 76 innan man får information om Gymnastikförbundet. Naturligtvis finns uppgifterna i personregistret, men om författaren använt dessa uppgifter systematiskt för att visa på hur individerna och deras kontaktnät spelat roll hade läsaren sluppit dra egna slutsatser.

misslyckade MIKA-kampanj från 1950-talet som verkar ha gått i stöpet på grund av bristande ledarresurser (s 65). Det hade därför varit intressant med en diskussion om betydelsen av antalet medlemmar – fick en populär organisation mer makt i förhandlingar med andra organisationer? Bolling visar att antalet medlemmar i Gymnastikförbundet steg efter att förbundet förlorat sin självständighet (s 186). Men de fick trots det inte tillbaka sin särställning. Kanske är det ett tecken på att de ekonomiska resurserna var viktigare?

En tredje maktresurs är förmågan att föra ut ett budskap. Författaren framhåller själv mot slutet av boken att det är när RF lyckats övertyga staten om att man kan ansvara för folkhälsan som "slaget är vunnet". Under perioden som studeras används många olika argument. Ett intressant sätt att argumentera handlar om internationell utveckling och motbilder. En stark motbild i debatten var USA som användes för att visa hur det kunde gå med befolkningens hälsa om den ekonomiska utvecklingen tilläts gå "för långt". Förhållandet till motbilden är komplext. USA användes nämligen också som förebild. Det var här de nya träningsmetoderna och dieterna fanns. Varför var USA Det andra? Det räcker inte med att fastställa att hälsan var sämre där. För att komma längre i sin diskussion kunde kanske författaren ha kopplat de argument som framkommer i hans material till den motbild och förebild som USA utgjorde i många andra sammanhang. Landet var en föregångare för ungdomskulturen och användes till och med som Det andra i samtidens kokböcker.⁹ En diskussion om hur den här typen av argument skapades och av vem hade varit intressant. Inte minst eftersom några av de artiklar där motbilden USA framkommer faktiskt är översättningar från amerikanska tidskrifter.¹⁰

Diskussionen kunde ha fördjupats med andra motbilder eller förebilder. Ett exempel är att öststaterna i en kortare RF-debatt som handlade om bredd- eller elitidrott användes som både mönster och varnande exempel (s 130–135). Kanske finns det andra möjliga Andra. Författaren pekar själv ut kvinnorna i kapitel 2.¹¹ Under 1900-talets första hälft sågs kvinnor, trots ett visst utövande, som alltför bräckliga för att hålla på med idrott. Motståndet var riktat mot tävlingsidrottandet snarare än motionsidrottandet. Det är dock oklart huruvida och i så fall på vilket sätt kvinnor användes i diskussionerna om motionsidrotten. Det kan kanske vara en fråga för en ny studie.

9. För en diskussion om USA som Det andra i kokböcker, se Jonathan Metzger, *I köttbullslandet. Konstruktionen av svenskt och utländskt på det kulinariska fältet*, Stockholm 2005.

10. Det gäller till exempel en artikelserie i *Året runt* 1959 som handlade om bantning. Den byggde, enligt uppgift från tidsningen själv, på "Eat and Grow Slim" – en artikelserie från USA.

11. Jag ställer mig dock mycket tveksam till en formulering i detta kapitel: "Genussystemets isärhållande och hierarkiska strukturer har funnits inom såväl idrotten som idrottsforskningen och de har haft global omfattning, vilket innebär att den bild som tecknas nedan har täckning för hela västerlandet och att det inte spelar någon roll från vilka länder exempel är hämtade." (s 52)

Källor, begrepp och metod

En brist i avhandlingen är att här saknas diskussion om metod och källkritik. Bolling talar om att texter "gåtts igenom" (s 34), men jag skulle jag vilja veta mer om hur detta har gått till. Inte minst gäller detta pressmaterialet, som är oerhört omfattande och tidskrävande att bearbeta. För att ta några exempel så handlar "genomgången" om cirka 5 500 artiklar i *Det bästa*, 60 000 sidor i *Året runt* och 360 000 sidor i *Expressen*. Av allt detta material har cirka 45 artiklar kommit till användning. Pressen har enligt författaren bearbetats för ett annat syfte, men för att underlätta analysen i relation till den egna förklaringsmodellen hade ett urval varit nödvändigt. I andra fall får läsaren anta att ett urval gjorts utan att författaren redovisar på vilka grunder det skett. I det kapitel som behandlar försäkringsbolaget Folksam får Karl A Fries utgöra exempel på en författare som skriver om idrottens hälsosamma effekter redan på 1920-talet. Fanns det andra författare och var Fries representativ? Enkla källkritiska frågor som kunde ställts till alla texter är: av vem är texterna skrivna, för vem, i vilket syfte, är texterna beroende av varandra samt slutligen hur kan dessa överväganden påverka resultaten? Bolling hade dessutom på ett enkelt sätt, genom att räkna, kunnat visa om argument ökat eller minskat. Nu lämnar han kvantifierande utsagor utan att leda dem i bevis. Eftersom författaren dessutom använder TV-program – ett källmaterial som hittills sällan nyttjats i historiska avhandlingar – krävs det ytterligare metoder. Vad är det som ska analyseras i bilderna?¹² Är det bara innehållet i budskapet eller också hur det förs fram? Trots att det finns källkritiska problem som inte beaktats och problem med metoden är de kapitel som bygger på media intressanta eftersom de tillför ny kunskap om hälsofrågan under perioden. Inte minst visar det sig att programmet "Träna med TV" får ett oerhört genomslag (just receptionen är annars något som brukar vara svårt att visa i studier av media). Efter programmet sökte sig många personer till organisationer som tillhandahöll motionsidrott.

För att underlätta en analys krävs definierade begrepp. I Bollings avhandling används centrala begrepp som "fält", "organisation" och "aktör" utan att diskuteras. Exempelvis verkar fältbegreppet ligga nära en antropologisk definition av fältet som ett nät av relationer, men det skulle också ha kunnat användas i en Bourdieusk mening. Här finns även begrepp som är mer strikt definierade och använda – rigoröst respektive flexibelt idrottsbegrepp samt minimalistiskt respektive maximalt hälsobegrepp. Det första innefattar spänningen mellan en idrott som prestationsinriktad och institutionaliserad fysisk aktivitet, och en idrott där ramarna är mindre strikt satta och där konkurrens och kraftig fysisk aktivitet inte är nödvändig (s 24). Men här finns även en annan betydelse (s 25) som bygger på att man med den rigorösa definitionen menar att all idrott inte kan

12. För en diskussion om bilden som källa, se Eva Blomberg, "Sätt att se", *Historisk tidskrift* 2005:2, s 263–273.

organiseras tillsammans, eftersom man ser motionsidrott och prestationsidrott som skilda aktiviteter. Jag är osäker på om detta synsätt faktiskt är en nödvändig konsekvens, eller om det handlar om ett empiriskt resultat. När det gäller hälso-
begreppet handlar polerna här om frånvaron av sjukdom (ett minimalistiskt hälso-
begrepp) och en mer allmän föreställning som inkluderar välmående (ett maximalistiskt). De här begreppen används löpande i avhandlingen, men analysen hade vunnit på om författaren även sammanställt dem schematiskt. Kanske hade man då kunnat se en förändring över tid och kanske hade organisationernas sätt att argumentera blivit tydligare. I Tablå 1 nedan har jag försökt skissa på hur organisationernas argument skulle kunna placera sig inom en figur med sex fält där även begreppet ohälsa figurerar. Det senare är med eftersom det faktiskt fanns en diskussion om hur idrottandet, åtminstone elitidrottandet, kunde vara ohälsosamt.

Tablå 1: Schematisk framställning av användningen av begreppet ohälsa samt det rigorösa respektive flexibla idrottsbegreppet och det maximalistiska respektive minimalistiska hälsobegreppet.

	Rigoröst idrottsbegrepp	Flexibelt idrottsbegrepp
Ohälsa	Läkarna i början av 1900-talet var mot tävlingsidrott som gav skador. Det fanns även försäkringsbolag som var kritiska mot idrotten, eftersom den gav skador.	
Minimalistiskt hälsobegrepp	RF i början av perioden	Hälsokampanjen 1945, s 78 (GF och läkarna) Idrottsutredningen 1955, s 125 4 M (med avseende på rehab) Tidningarna 1950–1970 Fysiologerna
Maximalt hälsobegrepp	Korpen i början av perioden?	MIKA Hälsåret 58 Sport 60, s 127 4 M Tammer Träna med TV RF i slutet av perioden Korpen i slutet av perioden

Om jag har förstått Bolling rätt skulle en snabb slutsats vara att RF rört sig nedåt åt höger i tablån, eller från ett rigoröst idrottsbegrepp och minimalistiskt hälsobegrepp till ett flexibelt idrottsbegrepp och ett maximalt hälsobegrepp. Korpen har under hela perioden ett maximalistiskt hälsobegrepp, men rör sig från ett rigoröst idrottsbegrepp till ett flexibelt. De kampanjer som presenteras har hela tiden ett flexibelt idrottsbegrepp, men rör sig från ett minimalistiskt till ett maximalistiskt hälsobegrepp.

Avslutning

Avhandlingen *Sin egen hälsas smed* är viktig. Många aktörer presenteras och ett stort empiriskt material granskas. Jag tycker om bredden, men jag hade önskat en större systematisering av syfte, frågor och förklaringar. Jag hade också önskat en diskussion om källor och metod – jag tror att en sådan ytterligare hade möjliggjort en systematisering av resultaten. Det viktigaste är dock att avhandlingen öppnar nya fält för den idrottshistoriska forskningen och den angränsande hälsohistoriska forskningen. Den ställer också nya frågor och använder material som inte använts i så hög grad tidigare. Här har en god grund byggts att stå på för dem som i framtiden ska studera motionsidrottens och hälsans historia.

Susanna Hedenborg*

* Fakultetsopponent